

הוֹכִיחַ

א

בְּאֶחָד הַכְּפָרִים בְּפֹלִין הַמְּדִינָה
הָיָה לְמַר שׁוֹנָא-יִשְׂרָאֵל,
וְהָיָה מְקַטְרֵג בְּקִנְיָאָה וּבְשִׁנְיָאָה
וּמְשִׁים אֶת אַחֲשֵׁנו חֲרָפָה וְשִׁנְיָנוּ
בְּדָבָרִים שֶׁהִטִּיף בְּהַקְהָל.

וְלֹא זֵי שֶׁשָּׁלַח לְשׁוֹנוּ הַטְּרָפָה
בְּאַחֲשֵׁנוּ בְּגִי זֶה הַכְּפָר
בְּכָל יוֹם שֶׁל חֲנָא וּבְכָל אֲסַפָּה
וְהִטִּיף לְגִזְלָה וְהִטִּיף לְשִׁרְפָה
וְהִסִּית הַקְּמוֹן הַנְּבָרָר.

עוֹד הוֹסִיף וְשָׁלַח לְשׁוֹנוּ הַטְּמֵאָה
בְּחֻקֵי יִשְׂרָאֵל, הַבְּזוּי:
הוּא בְּקִי וְגִדוֹל בְּחֻקָּהּ וּבְרַעְיָהּ
וּמוֹכֵן לְעֲמוֹד גַּם כְּנֶגֶד מֵאָה
בְּבָנִים בְּוֹכֹסִים גְּלוּי...

הוּא בְּקִי בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל כָּל-כָּלָה
וְיִוְדֵעַ בָּהּ כָּל הַסּוּדוֹת!
יֵשׁ לוֹ גַּם בְּתַלְמוּד יְדִיעָה מְעֻלָּה.
הוּא יוֹכִיחַ כִּי הֵמָּה הֵם צִם הַטְּגֵלָה
וְלָהֶם בַּק נֹאָה לַהֲדוֹת...

ונשמע זה הקול לסריץ בקצר
(וסריץ אז כמלך בגדוד!)
וראה הנדמנות ליהודים להצר.
(ואולי אחרים מהם גם לנצרו)
והקריז על וכוח! פשוט —

ישקו הנצרים... יתענגו הקברים.
במשחק הפולמוס התביב...
יתאספו השכנים, סריצי הקברים.
בעלי-אחזות ונגידים ושרים
והשליקטא קלה מסביב —

יתאספו ויראו במחזה הנלקבו
איך הרב מן הדת הישנה.
אינה רבין רזה וחנר כמו קלף.
מתאמץ לצנות לו לפטר הערב
ולתציל צנתו הקטנה...

(ואם-כי ליהודי יש ניש מצנה.
לא יוכל להשיב בגלוי...
כי אבוי אם דבר הוא בשמו יכנה!
במאסר, באזקים ובסד יתענה
אם יפגע רק בקבוד הטלויג.)

וקבע הפריץ לזכות מוצד
והכריו ברבים הקרוז —
יקנל ישראל שבבקר הבודד
מתמלא חרדה ומפחד רוצד —
מי ילך, מי יצמוד לו בעז?

ושלחו שליחים לקהלה הסמוכה
אל הרב, אל פרנס הקהל,
לבקש למכה הקשה ארוכה:
איש חכם, שישב בלשון בטוחה
לשאלות שהכמר ישאל.

ויצאו השליחים — בשעה הטובה! —
הניצילו לשוב במוצד?
כי הציר הסמוכה אף גם היא לא קרוכה ו
ומחר הוא היום — ואדם עוד לא בא
והשמש הנה הוא יורד...

כל הלילה חרדו היהודים שבבקר
ולבקר צפו חרדים;
כי הנה כבר נוסעת בשטף, בדהר,
כל השליכטא יחדו, כמו שטף נהר,
להיותם לזכוס צדים...

והפקר הגה הוא עולה והוא בא

והאפק באדם יהל...

לא סורו השליחים מן הציר... לא הוכא

איש יודע השיב בתקמה ובשובה

ילקהות שן שונא-ישראל — —

ב

יבוא השפה ופלו הפמה

הסריץ נצרת מרציו

ועמם חבורה פבודה ורמה;

וסביב הקהל כמו ים בן הקת.

כמו ים המסציר את גליו.

ויצא לבמה הפהן הערה

ונאון ותפארת צמו;

הוא לוטש את ציניו ולראות מתאנה

את הרב היהודי שאליו ישפנה.

וקספשו — בצבור הרצימו!

ואולם לחנם הוא לוטש את ציניו...

יהודים מן הקסר — הם בלבד!

סד-הכל כמו שגני מנינים, עם לא רב.

פחודים, רעודים, נצבים הם יחדו —

לא לקדן ולא רב כם אסד...

ושמח הפהן וקשב בלִקְבוֹ:
מי מצו בָּם ומי בֵּן־הַכּוֹת?
וינהג למראית כְּרִחְמָן, ויבוא
להוסיף על רשעו את צדקת־כְּנוֹבו
ויפתח ויִדְבֵּר בָּם כּוֹת:

אדוני הנאורים, הדגולים, הכבודים!
וצמי הרחום, המרחם!
יש מחלקת בינינו ובין היהודים,
זה העם צו־הַעֲרָף, זה עם המרוודים,
המורד בגואל־המנחם...

והנה נאספנו בְּזוֹה לְבָרֵר:
אי הצדק? עם מי הוא שוכן?
ובשביל שיהיה הוכוח קצור,
לא נרבה דבורים ומרים לדבר,
להלאות השומעים... הלא־כן?

הן אתם יודעתם את מנהג ישראל
במשא־ומתן ובשיחה...
לא כל שכן בדתותו הם יודעים לנהל
וכוחים משוכים, בלא סוף לפלפל,
בחרופות, בחציפות, באריקה — —

והחלֵטנו לשאול שאלות בִּשְׁלוֹשׁ:
רק שלש שאלות ותשובות!
ואולם תשובות ברורות, ולא דרוש.
דברים שאינם זקוקים לפרוש —
וקיֵי אֲזַנְיָכֶם קשובות!

נהיות שהדת היהודית — ישנה.
נאנחנו — אנחנו הרב.
ישאלו היהודים בתחלה, וצנה
צבדכם אנכי בקצרה, בקטנה.
נאנחנו נשאל לבסוף...

יהי כן! — נמן אות תפריץ הנדול,
והסכימו צמו המקבים.
יצלה יהודי וישאל! — נמן קול
הפהן הצרה, השמן, הצגל.
והקול כנגמת הדבים.

ינהל ישראל המצט, הקטן.
נחבר ויחדו הצטופף.
איש באיש את עיניו שואלות צף נמן:
מי יצלה? מי ישאל? מי יגצר בשטן?
מי יפר מנמת האויב?

ג

ופתאם — נס ופלא! מתוך המבוקה
מתקדם יהודי דל-רנה
וקפת הרוכלים לפניו שלוחה...
הוא עולה לכמה ונצב במנוחה.
כבקי ורגיל ומנסה...

ועומד היהודי, פולנית מדבר.
כבקי ורגיל עם פריצים,
קלשון מצלצלת כזוג, מומרר
בנצימה נצימה ואינו ממהר,
וממש כאסד המליצים!

רבותי! (הוא אומר) אדוני יושב-ראש!
פה אמר הפהן הנכבד.
שנשאל שאלות במספר אף שלש,
כי-צל-כן היהודים אוהבים הם לדרוש,
ורב שיש לשמוע יכבד.

ולכן בודאי תשמחו לדברי,
כי-צל-כן הם? היו אף מקוט;
כי אני לא אשאל פה בשם חברי
לא שלש ולא שמים... ישיב אחרי
וצנה הפהן רק אסת!

עָנְנִי עָנְנִי, עָנְנִי, הַפְּמָר,
מִהָר הוֹדִיעֲנִי, בְּקִצִּיבַת־הָאֶמְרו
מַה זֶה: אֵינְנִי יוֹדֵעַ?
ז"א נִי"ע וְנִע"ם!
הַפְּמָר מִיָּד לֹא צָצַק
קוֹל רָם וְגִדּוֹל וְנִשְׂא וְסוֹק
בְּשׂוֹפָר הַתּוֹרְצו!

„הוא איננו יודע? נצח הרובל“
הִפְרִיץ אֹז הַקְרִיז בְּקוֹל רָם.
„הִכְהֵן בַּק לְשׂוֹא הַתְּסָאֵרוּ הוּא נוֹכְלו
לֹא צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ! זֶה מְסָסִיקוּ וּמוֹסְלוֹי
וּמְרִיעַ סְבִיב כָּל הַעָם.

וְצַמְדוּ הִיְהוּדִים מְשַׁתְּאִים, מְשַׁתְּמָמִים,
וְקָרְעוּ צִינִיָּהֶם בְּפִלְאָה —
מִן הַגַּס וּמֵלֵב תְּמִיָּה דוֹמָמִים...
וְהַשְׁלִיכְצִיצִים אֶת הַרוֹכֵל מְרוֹמָמִים
וְ„הוֹרָה“ מְשַׁלְּשִׁים בְּקָרִיָּאָה!

וְהַפְּמָר עוֹמֵד וְסָנִיו בְּקַדְרָה
שֶׁהַפֶּן וְשַׁפֶּן מְבַשִּׁילָה...
אֵיךְ אָמַר בְּחִפְזָה וְנִכְנֹב בְּמַהְרָה!
אֵי חֲרָפָה, אֵי בּוֹשָׁה! וּבְאִין לֹא בְּרָרָה
הוּא יוֹרֵד חֲפוּי־רֵאשׁ, בְּמַחִילָה...

ד -

לאחר שהלכו היהודים בשמחה
ושאו "לחיים" כוסית-י"ש,
הם אָמרו לרוכל: תקמת-אל היא צמק!
הצלתנו מצר! כל לשון תרוסקה!
איך לקאן נודמנת, בר-נש?

וכיצד זאת ידעת, חכם-כשלמה,
מה-לשאול את הפקר הלז?
וכיצד לא יראת צלות למרומו,
לצמוד כנגדו בקפרו, במקומו?
הודיענו, מה-פשר תרו?

הן תראו (הוא השיב) כי רובל אנכי,
מהלך בקפריים לי לסחור.
בתורה ובחקמה אף מצפר הוא פחי...
השאלה הלזאת לא נולדה במחי,
של בני, של בני היא, הבכור.

הוא לומד אצל רבי, הטוב שבציר!
ומלמיד הוא שקדן וסרוץ.
ומקשיב לפצמים גם אני, איך מסביר
לו הרבי תורה ברננה ובשיר,
שאלה — ותשובה, ומרוץ!

ושמצתי שם פצם, שקני התלמיד
שאל: מה זה, אינני יודע?
והשיב המלמד בפרוש והגיד:
איך ני"ס ני"ט,
נאני שם יושב ושומע...

צקשו בשבאמי הבקר לקפר
ונכנסתי אל בית המזון
ושמצתי צנין כל-אותו הדבר
ומקרה רב-הציר שלבוא הוא אסר—
והתסלתי מצר ודואג.

ומהרתי מיד אל מקום הקהלה
ושמצתי דברי המגדף...
ובצמרו: ישאלו היהודים בתחלה—
נתמלאתי מיד רב-סדנה ונילה
וקפץ משמסה בי הלב!

כי נזכרתי אותה שאלה חמורה,
ואמרתי אני בלכבי:
אם לרבי אין בה ידיעה ברורה,
הן לכמר נדאי היא חידה גמורה
ואלפש גבורה פלביא.

ה

לכסוף בא הרב וצמו השליטים
וברגל, בלא צגלהו
(נאסו האופן באחד השיחים
ונשבר, והלכו הליכים-הליכים,
והדרך לא דרך קלה!)

ושמעו הנסים וראו הפלאות.
איך השם חידותיו לו פותרו
וראו בזה אות של טובה לבאות
ושתי בשניה "לחיים", ביאות,
והיטיבו לבם ביומר.

והואיל ובא יסוד אדם השוחט,
הוא שחט בן-בקר בך נטוב;
וצשו להם חג וקראו שם מוצד
וקיה השלחן מתכופף ורוצד
מקל-טוב שהשימו לרבו!

וצרכו שם ברה גדולה. אדירה.
וברכו את ברפת הגומל.
ובלו אותו יום בשמחה ובשירה,
והזכירו גם שם ירושלם הבירה,
תזכרא ויבוא הגואל!